

Sámedikki ságajodiheaddji Tuomas Aslak Juuso sáhka Sámiid álbmotbeaivve 6.2.2022

Giitu Sámedikki čállingoddái min doaimmaid muitaleamis. Dás ovdalis beasaidet oahpásmuvvat oassái dan barggus ja bargovehkai, geat barget Sámedikki čállingottis beaivválaččat. Nugo halddahushoavda juo muitalii, mis barget Sámedikkis badjel 60 olbmo, geat doibmet sierra sektoriin hui mánggalágan áššiiguin. Háliidange giitit olles bargoveaga buorre ja ámmátdáidduin dahkkon barggu ovddas. Dii ráhkadehpet vuodtu Sámedikki doaimma jotkkolašvuhtii, mii dahká vejolažžan ahte mii politihkalaš ovddasteaddjit sáhttit čiekŋut iežamet bargui.

Ná sámiid álbmotbeaivve gudnin háliidin sámeálbmoga buktit oahpásmuvvat buorebut min álbmoga ovddasteaddji iešráđdenorgána dahkan bargui. Ovdalis máinnašuvvon áššiid lassin diibmá leat álggahuvvon sámiid dáfus maiddá eará stuorát proseassat, main ovddimužžan bajidan ovdan sámiid duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna barggu álgima.

Duohtavuoda- ja soabadankommišuvnna vuodđudeapmi lea mángga láhkai mearkkašahtti lávki sámeálbmogii, ja seamma háve maiddá mearkkašahtti vejolašvuolta sáme- ja suomaálbmoga gaskasaš oktasašbarggu ja oktavuoda buorideami várás. Lea dehálaš čielggadit ja dovdát, makkár vealaheami ja vuoigatvuodaid loavkidemiid sámit leat deaividan historjjás, ja deaividit ain dálge suomelaš servodagas. Lea dehalaš maiddá ipmirđit, man láhkai buot dát lea váikkuhan ja váikkuha otná beaivve sámeservodahkii. Lassin sávan, ahte proseassa vehkiin bastit gávdnat vugiid dili buorideami várás.

Oainnán duohtavuoda- ja soabadanproseassa mearkkašahtti lávkin guovtte álbmoga gaskasaš oktasašbarggu buorideami várás ja sávange, ahte proseassa lihkosmuvvá. Okta eaktu proseassa lihkostuvvami lea dat, ahte min servoša lahtuin lea luohttámuš prosessii ja sii háliidit oassálastit dasa muitalemiin iežaset vásáhusaid birra. Lassin proseassa lihkosmuvvan eaktuda mu oainnu mielde maiddá viidasut jurddašuvuogi nuppástusa suomelaš servodagas, sihke sámiid eamiálbmotrivttiid dovddasteami ja ollašuttima.

Nubbi min álbmoga guoski mearkkašahti proseassa, mii lea jođus, lea Sámediggelága nuppástus, mii geahččaluvvui ožžot molii mannan jagi loahpas. Sámediggelága nuppástusa giedahallan lea ádjánan, muhto sávan, ahte dát áigi lea geavahuvvon bures, ja maiddái Suoma mearrideaddjiin lea leamaš áigi oahpásmuvvat nuppástusevttohusii ja das ovdan bukton vuodustusaide.

Ieš lean deattuhan Sámediggelága nuppástusa vealtameahttunvuoda erenomážit olmmošriekteperspektiivvas. Suopma lea stáhtan čatnasan gudnejahttit ja čuovvut mánggaid ON:id olmmošriektesoahpamušaid ee siviilavuoigatvuodaid ja politihkalaš vuoigatvuodaid guoski soahpamuša. Dat lea maiddái vuolláičállán ON:id eamiálbmogiid vuoigatvuodaid julggaštusa ja čatnasan julggaštusa nasunála ollašuhttimii. Oainnán, ahte Sámediggelága nuppástus lea áidna vuohki divvugoahtit sámiide čuohcci olmmošrivttiid loavkideami, mii dál Suomas dáhpáhuvá.

Háliidange ovdan buktit Suoma ráđđehussii ja riikkabeailahtuide guorahallan láhkai árvogažaldaga das, leago Suopma dakkár stáhta, gos olmmošrivttiid ollašuvvan ovddiduvvo buot olbmuid oasis vuoi gehččojuvvogo, ahte Suopma searvá deid riikkaid fárrui geat diđolaččat jotket olmmošvuoigatvuodaid rihkuma? Sámediggelága nuppástusevttohus, mii lea giedahallamis, lea ráđđádallamiid boađusin juksojuvvon kompromissa, man duodaige sávan ovdánit dán giđa áigge.

Dál mánggat temát, mat ságastahttet sámeservoša, leat čatnasis Sámeguovllu luonddu dillái sihke dan bokte maiddái sámiid árbevirolaš ealáhusaide ja olles sáme kultuvrra eallinfápmui. Vássán dálvi lea juo čájehan, ahte guođohandilli mánggain bálgosiin lea saddame fas hui hástaleaddji. Buot boazoeaiggadat eai leat vel beassan badjel dálvvi 2019-2020 vahágiin, ja seamma lágan vahágiid vásiheapmi odđasit ná oanehis áigge siste hedjonahtáši dovdomassii birgema. Dán ášši olis leat evttohan jođanis ovddalgihtii eastadeaddji doaimmaid álggaheami jo skábmamánus eana- ja meahccedoalloministeriijai, muhto vuordit ain vástádusa ministeriijas.

Boazodoalu lassin maiddái guolásteapmi lea midjiide dehálaš árbevirolaš ealáhus ja min kultuvrra dehálaš oassi. Ovdamearkan Deanu ja Njávđánjoga čázadagaide ilbman vahátlaš guossešládja, ruoššaluossa, áitá sihke guovllu čázadagaid ekosystemaid ja báikkálaš sámiid guolástanealáhusa ja kultuvrra. Go dása lasihuvvo vel diimmá geasi stáhtaid Detnui ásahan bivddu dievasgielddus, lea čielga ášši, ahte guovllu sámiid fuolla boahttevuoda ektui lea stuoris.

Guktot nuppástusat luonddus, maid ovdalis máinnašin, leat čatnasis dálkkádatnuppástussii. Dálkkádatnuppástus lea okta dain stuorámus ja vuđoleamos hástalusain, maid min buolva lea deaividan. Doaimmat dan goahcama várás ja maiddái dasa vuogáiduvvama várás leat erenomáš dehálaččat, ja daid plánemis sámiid árbevirolaš dieđuin galggašii leat mearkkašahti rolla. Lea

dehálaš, ahte evttohus ođđa dálkkádatláhkan ovdána nu, ahte sámiid vuoigatvuodát leat das vuhtii váldon ja sámiid dálkkádatráđdi beassá álggahit barggu nu jođánit go vejolaš.

Ovdalis máinnašan áššiid lassin maiddái olu eará lea jođus sierra sektoriin. Oainnán dehálažžan, ahte sode-ođastusa ollašuhttimis bastojuvvo sihkkarastot maiddái sámiid vuoigatvuodaid ollašuvvan. Guovlluválggain, mat Suomas ledje gieskat, leat välljejuvvon ovddasteaddjit buresveadjinguovlluid guovllustivrraide mearridit sosiálafuolahusa, dearvvasvuodafuolahusa ja gádjundoaimma lágideamis. Háliidan sávvat lihku välljejuvvon áirasiidda, ja sávan, ahte maiddái sámeielat bálvalusaid oažžun ja oažžunvejolašvuohta ovddiduvvo boahttevuodas.

Doarvái resurssat sámiid gielalaš vuoigatvuodaid ollašuvvama sihkkarastima várás maiddái eará sajis servodagas lea duođaige dehálaš. Gielalaš vuoigatvuodát leat nannosit čatnasis ovdamearkkan skuvlejupmái ja sámeielat oahppamateriálaid oažžumii. Sávan, ahte Suomas sihkkarastojuvvo bissovaš ja doarvái olu ruhtadeapmi sámeielat oahppamateriála buvttadeapmái maiddái jagi 2022 maŋŋá. Buot sámeielain dárbbášuvvo lasi oahppamateriála, muhto erenomáš fuopmášumi galggašii giddet dál nuortalaš- ja anárašgielat materiála buvttadeapmái.

Olu áššit, mat gusket sámiid, leat jođus dál. Oktasašbargu Suoma stáhta guvlui lea ovdánan maŋimuš jagiid áigge vahažit mielde, maŋggat ministarat leat maiddái persovnnalaččat oassálastán Sámedikkiin gevvon ráđđádallamiidda ja ságastallamiidda. Sávan, ahte dát oktasašbargu nannejuvvo ain ovddežis boahttevuodas earenomážit stáhtaráđi láhtuiguin. Maiddai ovttasbargu eará stáhta doaibmiiguin lea dehálaš, maiddái eanangodde- ja gieladási doibmiiguin. Sávan, ahte bastitge dán jagi nannet ja doalvut buot dáid áššiid ovddos guvlui.

Dás loahpas háliidan dieđusge vel sávvat buohkaide buori sámi álbmotbeaivve!